

SAĞIRLARIN FOLKLORU: TÜRK İŞARET DİLİNDE KÜLTÜREL METAFORLAR VE GÖSTERİMSSEL İŞARETLER*

Deaflore: Cultural Metaphors and Iconic Signs in Turkish Sign Language

Dr. Zeynep ÇETİNKAYA**

ÖZ

Bu çalışma, Türk İşaret Dilinde (TİD) metaforik ve gösterimsel işaretlerin kültürel oluşum süreçlerini, sağır topluluğunun folklorik anlatıları, bedensel temsilleri ve kültürel belleği bağlamında incelemektedir. Araştırmanın temel amacı, TİD'deki gösterimsel yapıların, sağır topluluğunun tarihsel deneyimleri, kültürel değerleri ve bedensel anlatım biçimleriyle nasıl etkileşim kurduğunu ortaya koymaktır. Bu kapsamda çalışma, Sağır- ların folkloru (deaflore) yaklaşımını merkeze alarak, işaret dilini yalnızca bir iletişim sistemi değil, aynı zamanda kültürel kimliğin, toplumsal aidiyetin ve kolektif hafızanın bedensel bir yansıması olarak ele almaktadır. Kuramsal çerçeve, Kavramsal Metafor Kuramı, bedenlenme (embodiment) yaklaşımı ve beden folkloru (bodylore) perspektiflerinin keşimi üzerine kurulmuştur. Bu üçlü yapı, anlamın yalnızca zihinsel süreçler yoluyla değil, kültürel deneyimlerin ve bedensel eylemlerin etkileşimiyle üretildiği fikrini desteklemektedir. Çalışmada gösterimsellik kavramı, TİD'de biçim ve anlam arasındaki ilişkilerin açıklanmasında merkezi bir kavram olarak ele alınmıştır. Gösterimsel işaretlerin yalnızca görsel benzerlikleri yansıtmadığı, aynı zamanda kültürel referansları ve toplumsal belleği taşıdığı savunulmuştur. Böylece beden, anlamın üretildiği, kültürel sembollerin biçimlendiği ve bilişsel süreçlerin somutlaştığı bir ifade alanı olarak değerlendirilmiştir. Araştırma nitel yöntem çerçevesinde yürütülmüş, çözümleme sürecinde Türk İşaret Dili Sözlükleri temel kaynak olarak kullanılmıştır. İşaretler, biçimsel özellikleri, bedensel yönelimleri ve kültürel çağrışımları açısından incelenmiştir. Göstergelerin hem kültürel hem bilişsel düzeylerde nasıl anlam kazandığı analiz edilmiştir. Meir ve Cohen'in (2018) Çift Haritalandırma Kısıtlaması (Double Mapping Constraint) kuramı, metaforlaşma sürecini açıklamada temel kuramsal araç olarak benimsenmiştir. Bu yaklaşımdan yola çıkarak işaret dillerinde metaforlaşmanın, biçim-anlam eşleşmesinin yalnızca görsel düzlemde değil, kültürel bilgi ve bedensel deneyimle birlikte gerçekleştiği öne sürülmüştür. Bulgular, TİD'deki metaforik yapıların hem bilişsel haritalandırma hem de kültürel bedenlenme süreçleriyle biçimlendiğini ortaya koymuştur. Elde edilen sonuçlar, işaret dilinde anlam üretiminin çok katmanlı bir sistem olduğunu göstermektedir. TİD'deki metaforik ve metonimik işaretler, sağır topluluğunun tarihsel belleğini, sosyal deneyimlerini ve kültürel değerlerini beden aracılığıyla somutlaştırmaktadır. Beden, bu süreçte yalnızca bir ifade aracı değil, aynı zamanda kültürel hafızanın taşındığı ve yeniden üretildiği bir anlatı mekânı olarak işlev görmektedir. Bu bulgular, gösterimsellik, bedensellik ve kavramsal metafor kuramı arasındaki etkileşimi bütüncül biçimde ortaya koymaktadır. TİD'in dilsel olduğu kadar kültürel ve bilişsel bir sistem olarak ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Sonuç olarak, çalışma TİD'de metaforlaşma sürecini, kültürel bedenin dili olarak tanımlamakta ve işaret dilinde anlamın görsel olduğu kadar toplumsal, tarihsel ve bedensel bir inşa süreci olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle araştırma, işaret dili çalışmalarına kuramsal bir derinlik kazandırmaktadır. Folklor, dilbilim, kültürel çalışmalar ve bilişsel bilimler arasında yeni bir köprü kurmaktadır. Çalışmanın ortaya koyduğu bütüncül yaklaşım, işaret dillerinin yalnızca iletişimsel değil, aynı zamanda kültürel ve sembolik sistemler olarak değerlendirilmesi gerektiğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler

Sağır- ların folkloru, sağır kültürü, beden folkloru, Türk İşaret Dili, metafor.

ABSTRACT

This study examines the cultural formation processes of metaphorical and depictive signs in Turkish Sign Language (TİD) within the context of the deaf community's folklore, bodily representations, and cultural memory. The main purpose of the research is to reveal how iconic structures in TİD interact with the historical experiences, cultural values, and bodily modes of expression of the Deaf community. In this context, the study adopts the perspective of Deaflore, approaching sign language not merely as a communicative system but as a bodily reflection of cultural identity, social belonging, and collective memory. The theoretical framework com-

* Geliş tarihi: 19 Mart 2025 - Kabul tarihi: 26 Aralık 2025
Çetinkaya, Zeynep. "Sağır- ların Folkloru: Türk İşaret Dilinde Kültürel Metaforlar ve Gösterimsel İşaretler", *Milli Folklor* 149 (Bahar 2026): 96-109

** Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara/Türkiye, zeynepozluyurt0@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0768-6183.

bines Conceptual Metaphor Theory, the Embodiment approach, and the perspective of Bodylore. The intersection of these frameworks supports the idea that meaning is produced not only through cognitive processes but also through the interaction of cultural experiences and bodily practices. Within this framework, iconicity is discussed as a central concept in explaining the relationship between form and meaning in TİD. Depictive signs are interpreted as representations that reflect not only visual similarities but also cultural references and social memory. Thus, the body is considered an active site of meaning production—a space where cultural symbols are shaped and cognitive processes are embodied. The research was conducted using qualitative methods, drawing data from the Turkish Sign Language Dictionary. Signs were analyzed in terms of their formal properties, bodily orientations, and cultural connotations. The Double Mapping Constraint model proposed by Meir and Cohen (2018) was adopted as a theoretical tool to explain the process of metaphorization. According to this model, metaphorization in sign languages emerges not merely through visual resemblance but through the interaction between formal structures, cultural knowledge, and embodied experience. The findings indicate that metaphorical structures in TİD are shaped through a dual mapping process involving both cognitive and cultural embodiment. The results reveal that meaning construction in sign language is a multilayered system. Metaphorical and metonymic signs in TİD materialize the Deaf community's historical memory, social experiences, and cultural values through the expressive potential of the body. In this sense, the body functions not only as an instrument of communication but also as a narrative space where cultural memory is transmitted and reinterpreted. The findings demonstrate that iconicity, embodiment, and conceptual metaphor function interactively in meaning construction, emphasizing that TİD should be viewed as a linguistic, cultural, and cognitive system. In conclusion, the study defines the process of metaphorization in Turkish Sign Language as the language of the cultural body, showing that meaning in sign languages is constructed through visual, social, historical, and embodied dimensions simultaneously. This perspective adds theoretical depth to sign language studies and proposes an integrative model that bridges folklore, linguistics, cultural studies, and cognitive science. The study ultimately highlights the necessity of considering sign languages not only as communicative systems but also as complex cultural and symbolic structures that encode the collective identity and embodied cognition of their users.

Keywords

Deaflore, deaf culture, bodylore, Turkish Sign Language, metaphor.

Giriş

Metaforlar, yalnızca edebi anlatımlarda değil, günlük yaşamın her alanında karşımıza çıkan ve insanların kavramsal dünyasını şekillendiren bilişsel yapılardır. Bir kavram alanının başka bir kavram alanı yoluyla anlaşılması ve deneyimlenmesi olarak tanımlanan metafor, bu yönüyle yalnızca dilsel değil, aynı zamanda bilişsel bir olgu olarak kabul edilmektedir. Bu doğrultuda metaforların yalnızca sözlü dillerde değil, görsel sanatlar, müzik ve matematik gibi diğer bilişsel alanlarda da işlev gördüğü ileri sürülmektedir (Lakoff ve Johnson 2005; Meir ve Cohen 2018). Bu geniş perspektif içinde işaret dillerindeki metaforların incelenmesi giderek önem kazanmıştır. Özellikle Taub'un (2001) Amerikan İşaret Dili'ne yönelik çalışması, işaret dillerinde de metaforların sistemli bir biçimde kullanıldığını göstermiştir. İşaret dillerinin el, yüz ve vücut hareketleriyle oluşturulan yapısı, bu dillerin gösterimsel bir doğaya sahip olmasına yol açar. Bu durum, metaforların işleminde konuşma dillerinden farklı bilişsel süreçlerin devreye girmesine neden olmaktadır (Meir ve Cohen 2018).

İşaret dilleri, bir yandan doğal dil olma özelliklerini taşıırken, diğer yandan onları kullanan bireylerin yaşadığı kültürel bağlamlardan derin biçimde etkilenir. Sağır bireylerin oluşturduğu topluluklar, ortak deneyimler ve paylaşılan değerler etrafında şekillenen özgün bir kültür meydana getirir (Kemaloğlu 2016; Oral ve Akalın 2024). Bu ortak yaşam biçimi, 1970'li yıllardan itibaren "sağır folkloru (deaf folklore veya deaflore)" olarak adlandırılan yeni bir araştırma alanının doğmasına neden olmuştur (Paaes 2004: 58). Bu alan, sağır kültürünün mitleri, hikâyeleri, ritüelleri ve özellikle dilsel yaratıcılık biçimleri üzerine yoğunlaşır. Metaforlar da bu folklorun en yaratıcı bileşenlerinden biri olarak kabul edilir. Nitekim metaforların toplumların tarihsel ve kültürel gelişimine paralel olarak değiştiği (Lakoff ve Johnson 2005) düşünüldüğünde, işaret dillerindeki metaforların da

sağır topluluklarının kültürel kodlarına göre biçimlendiği görülmektedir. Örneğin Russo'nun (2004) İtalyan İşaret Dili üzerine yaptığı çalışma, metaforların İtalyan Sağır topluluğunun kültürel yapısıyla uyumlu biçimde geliştiğini ortaya koymaktadır.

TİD'de yer alan gösterimsel ve metaforik yapılar, soyut kavramların bedensel deneyim ve kültürel temsiller aracılığıyla anlam kazandığı bir sistem oluşturur. Bu noktadan hareketle bu çalışmanın amacı, Türk İşaret Dili'nde metaforik yapıların *bedenlenme* (embodiment) temelinde nasıl biçimlendiğini ve bu yapıların Türk Sağır topluluğunun kültürel dinamikleriyle nasıl etkileşime girdiğini ortaya koymaktır. Çalışma, Kavramsal Metafor Kuramı (Lakoff ve Johnson 2005) ile bedenlenme yaklaşımını (Corina ve Gutierrez 2016; Bucholtz ve Hall 2016; Stamp vd. 2025) bir araya getirerek, TİD'deki metaforların hem bilişsel hem de kültürel-beden temelli doğasını incelemeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda TİD'deki metaforlar yalnızca anlam aktarımı yapan dilsel yapılar değil, aynı zamanda topluluğun kültürel belleğini, kimliğini ve bedensel performanslarını içeren bir *beden folkloru* (bodylore) biçimi olarak değerlendirilmektedir. Böylece araştırma, TİD'in yalnızca dilbilimsel değil, aynı zamanda kültürel ve bedensel bir anlam üretim alanı olduğunu ortaya koyarak, *bedenlenmiş biliş* (embodied cognition) perspektifini kültürel sembolizmle birleştiren bütüncül bir kuramsal çerçeveye önermektedir.

Beden Folkloru ve Bedenlenme: Görsel Kültürün Beden Üzerinden Anlatısı

Son yıllarda folklor araştırmalarında beden, yalnızca fiziksel bir varlık olarak değil, kültürel anlamların üretildiği, yorumlandığı ve aktarıldığı dinamik bir ifade alanı olarak yeniden değerlendirilmiştir. Bu dönüşüm, beden folkloru kavramının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Folklorun yalnızca sözlü veya maddi kültürle sınırlı olmayıp, bedensel deneyimleri de kapsayan çok katmanlı bir alan olduğunu göstermiştir (Young 1998). Böylece beden, kültürel üretimin, belleğin ve toplumsal kimliğin taşıyıcısı olarak folklorun merkezine yerleşmiştir. Beden folkloru, kültürel pratiklerin, ritüellerin, jestlerin, dansların, yüz ifadelerinin ve diğer bedensel anlatım biçimlerinin, kültürün sembolik yapılarıyla nasıl iç içe geçtiğini inceler (Gürçayır 2007; Milligan 2018). Bu bağlamda beden, yalnızca bir ifade aracı değil, kültürel anlamların üretildiği ve yeniden üretildiği bir anlam mekânı hâline gelir.

Bu yaklaşım, işaret dili ve sağır kültürü çalışmalarında özellikle verimli bir kuramsal zemin sunar. İşaret dillerinde anlam, yalnızca el hareketleriyle değil, elin konumu, yüz ifadeleri, beden duruşu, kaş hareketleri, dudak ve çene hareketleri gibi bedenin tüm bileşenlerinin eşzamanlı katılımıyla oluşur (Taub 2001). Bu çok modelli yapı, işaret dilini yalnızca bir iletişim sistemi olmaktan çıkarıp kültürel ve sosyal anlamların da taşıyıcısı hâline getirir. İşaret dili kullanıcılarının bedensel hareketleri, ait oldukları topluluğun kültürel değerlerini ve tarihini yansıtan performanslara dönüşür. Dolayısıyla işaret dilleri hem dilbilimsel hem de kültürel kodlarıyla beden folklorunun en belirgin örneklerinden biridir.

Bu noktada, bedenlenme kuramı beden folkloru anlayışını derinleştirir. Bedenlenme yaklaşımı, dilin yalnızca zihinsel bir süreç olmadığını, aynı zamanda bedenin duyuşal, motor ve kültürel deneyimleriyle şekillendiğini ileri sürer. Bucholtz ve Hall (2016)'ya göre "beden dili üretir, ancak aynı zamanda dil de bedeni üretir"; yani toplumsal kimlik, dilsel performanslar aracılığıyla bedende somutlaşır. Stamp vd. (2025) işaret dili kullanıcılarının beden hareketlerinin, cinsiyet ve kimlik gibi sosyal anlamları taşıyan bedensel göstergeler olduğunu ortaya koyarak bu fikri işaret dili toplum dilbiliminde görünür kılmıştır. Benzer biçimde, işaret dilinin algılanışında ve üretiminde duyuşal-motor temsillerin merkezi rol oynadığını göstermiştir. Bu çalışmalar, işaret dillerinin yalnızca bilişsel

değil, aynı zamanda bedensel ve kültürel olarak temellenmiş birer iletişim sistemi olduğunu kanıtlamaktadır.

Sağır topluluklarda beden bu merkezi rolü, yalnızca iletişimsel değil, aynı zamanda kimlik kurucu bir işleve sahiptir (Brown 2002). Butler'ın (1990) belirttiği anlamda “tekrarlanan bedensel eylemler” yoluyla toplumsal kimliği inşa eder. Böylece Sağır kültüründe işaret dili, sadece bir dilsel sistem değil, aynı zamanda kültürel kimliğin, toplumsal belleğin ve bedenselleşmiş deneyimin görsel bir anlatısıdır.

Sağırın Folkloru ve Türk Sağır Kültürü

Sağır kültürü, uzun yıllar boyunca yalnızca tıbbi bir bakış açısıyla değerlendirilen sağır olgusuna karşı, sağır bireylerin kendilerine özgü dil, değerler ve yaşam biçimlerini görünür kılan bir kimlik alanı olarak ortaya çıkmıştır. Sağır kültürünün bilimsel anlamda tanınması 1965 yılında William Stokoe, Carl Croneberg ve Dorothy Casterline tarafından yayımlanan *A Dictionary of American Sign Language* adlı çalışma ile gerçekleşmiştir. Bu çalışma, Amerikan İşaret Dili'nin (ASL) bağımsız bir dil olarak kabul edilmesini sağlayarak sağır topluluğunun kültürel statüsünü güçlendirmiştir (Jay 2021). Pad-den'in kültür tanımı doğrultusunda, sağır topluluğu ortak bir dil, değerler, davranış normları ve gelenekleri paylaşan bir grup olarak görülür (2005).

Sağır topluluklarının kendilerine özgü kültürel değerlere ve karakteristik özelliklere sahip oldukları bilinmektedir. Ancak işitme engeli olan tüm bireyler kendilerini sağır topluluğuyla özdeşleştirmez. Bunun yanında bu topluluğun oluşumu için ulusal kimlik, cinsiyet, yaş, işaret dili gibi farklı kriterler bulunur (Paales 2004: 58). Özellikle işaret dilinin kullanımı sağır topluluğunun oluşumunda önemli bir rol oynar. Sağır topluluğunun üyelerinin birçoğu işaret dilini ebeveynlerinden değil, okullarda öğrenir çünkü sağır çocukların %90'ı işiten ailelerde doğmuştur ve ebeveynlerinden farklı bir kültürel grubun potansiyel üyeleridir (Rutherford 1988: 136). Kendine özgü kültürel yapıya sahip olan sağır topluluğunun nitelikleri, bir araştırma alanı olarak *sağırın folklorunun* doğmasına neden olmuştur. İlk defa 1970 yılında ABD'de başlayan bu araştırmalarla sağırın oluştuğu kültürel miras, anlatılar ve gelenekler incelenmeye başlanmıştır.

Sağır kültürü, işaret dilinin temel iletişim aracı olarak kullanıldığı ve görsel algıya dayanan bireylerin kimliklerini bu dil üzerinden inşa ettikleri topluluk tarafından oluşur. Bu açıdan, köklü bir geçmişe sahip olan Türk sağır toplumu, kendilerine ait bir kültürel yapıya, dile ve ortak duyuşa sahiptir (Oral ve Akalın 2024: 6). Akalın'a göre TİD'in ve dolayısıyla Türk Sağır Kültürünün tarihiyle ilgili ilk izlenimler 11. yüzyıla kadar götürülebilir (2023: 69). Günümüzdeyse, Türk sağır topluluğu ve kültürü, Türkiye'deki işitme engelli bireylerin oluşturduğu, ortak bir dil, gelenekler, değerler ve topluluk dinamikleri etrafında şekillenen bir kültürel bir yapı olarak tanımlanır (Oral ve Akalın 2024). Sağır toplumu kendine özgü bir dile ve kültüre sahip olduğu için diğer engelli bireylerden ayrılır. Öyle ki sağır toplulukları kendilerini engelli bireyler olarak değil, kültürel bir azınlık olarak tanımlarlar (Aydoğdu ve Yüksel 2020: 59). Özellikle işaret dillerinin nesiller boyunca aktarımı, sağır kültürünün devamı için önemli bir rol oynar. Bu yüzden sağır bireylerin işitme engelini ortadan kaldırabilecek tedavileri, kültürlerine karşı bir tehdit olarak algıladığı da bilinir (Kemaloğlu ve Kemaloğlu 2015).

Metafor ve Metonimi

Geleneksel dilbilim yaklaşımlarında metafor, bir ifadenin sözlük anlamı dışında, genellikle edebi veya retorik nedenlerle kullanılmasını ifade eder. Ancak çağdaş yaklaşımlar, metaforların yalnızca bir söz sanatı değil, insanın dünyayı algılama ve kavramsallaştırma biçiminin temel bir parçası olduğunu göstermiştir. *Kavramsal Metafor Kuramı*

(Conceptual Metaphor Theory), ilk kez Lakoff ve Johnson (2005) tarafından ortaya atılmış ve metaforu “bir kavram alanının başka bir kavram alanı üzerinden anlaşılması” olarak tanımlamıştır. Bu kurama göre metafor, salt dilde değil, öncelikle düşüncede yer alır. Metaforik ifadeler, insan zihninde gerçekleşen *kavramsal haritalandırmaların* (conceptual mappings) dildeki yansımalarıdır.

Lakoff ve Johnson’a (2005) göre metaforlar, soyut deneyimleri somut olanlar aracılığıyla anlamlandırmamızı sağlayan bilişsel araçlardır. Bu süreçte iki temel alan bulunur. Bunlardan ilki *kaynak alanı* (source domain), daha somut ve duyuşsal bir kavram alanını temsil eder. Diğer yandan *hedef alanı* (target domain) ise daha soyut ve kavramsal bir alanı temsil eder. Metafor, bu iki alan arasında bir haritalandırma kurarak, kaynak alandaki özellikleri hedef alandaki soyut kavramları açıklamak için kullanır. Örneğin “aşk bir yolculuktur” metaforu, ‘aşıklar bir yolcudur’, ‘ilişki bir yoldur’ ve ‘zorluklar engeldir’ gibi alt haritalandırmalarla, soyut bir kavram olan aşkı, somut bir deneyim alanı olan yolculuk üzerinden anlamlandırmamızı sağlar. Bu yönüyle metafor, yalnızca dilsel bir ifade biçimi değil, aynı zamanda insanın deneyim dünyasına dayalı düşünme biçimidir.

Kavramsal Metafor Kuramı, metaforun dilde değil, zihinde köklendiğini ileri sürerken, insan bilişinin *bedensel deneyimlerle* (embodied experience) temellendiğini de vurgular. Bu nedenle, metaforlar evrensel kavramsal düzenekler olarak görülmele birlikte, bedensel ve kültürel deneyimlerle biçimlenir. Böylece metaforlar hem insanın dünyayı algılayış biçimini hem de kültürel anlam üretimini yansıtan bilişsel yapılardır (Wilcox 2000).

Metaforla yakından ilişkili bir kavram olan metonimi, aynı kavramsal alan içerisindeki öğeler arasında yakınlık veya parça-bütün ilişkisine dayanan bir anlamsal aktarımı ifade eder (Kövecses 2002). Metafor, iki farklı alan arasında ilişki kurarken metonimi, tek bir alanın içindeki unsurlar arasında temsil ilişkisi kurar. Örneğin Türkçede “yüzü bembeyaz oldu” ifadesi, korkunun fizyolojik etkilerinden biri olan kan çekilmesini temsilen kullanılır; burada “yüz” bir bütünün yani insan bedeninin parçasıdır ve bu parça, korku duygusunun tamamını temsil eder. Bu tür metonimik kodlamalar, kültürel bilgi ve bedensel deneyimle doğrudan bağlantılıdır (Adıgüzel & Aksan 2023).

Metaforlar, kaynak ve hedef alanların haritalandırılması ve eşleştirilmesiyle oluşur. Ancak bu eşleştirme işlemi keyfi değildir ve birçok kısıtlamayı içerir. Araştırmacılara göre yalnızca hedef alana uyumlu kaynak yapılar metaforun oluşumu için kullanılabilir (Lakoff 1990). Meir’e göre ise, işaret dillerinde kaynak ve hedef alan arasındaki kısıtlamaları etkileyen farklı faktörler bulunur (2010). Bunlardan en önemlisi işaret dillerinde gösterimsel öğelerin biçim-anlam eşleşmesinin gerçekleşmesi gerekliliğidir. Bu eşleşmenin doğru biçimde gerçekleşmediği hiçbir işaret, metaforlaşmaya izin vermez. Meir ve Cohen, işaret dillerinde öncelikle gösterimselliğin düzenlenmesi ve daha sonra metaforların ortaya çıktığını düşünürler. Onlara göre bu süreç, *Çift Haritalandırma Kısıtlaması* (Double-Mapping Constraint) tarafından şekillendirilir (2018: 4). Bu sürecin ilk kısıtlaması, gösterimsel işaretlerde biçim ve anlamın uyumasıdır. Örneğin Meir ve Cohen’e göre, ‘arabam çok benzin yiyor’ veya ‘bu ev tüm paramı yedi’ benzeri yemek eylemiyle ilgili metaforların işaret dillerinde görülmez. Çünkü işaret dillerinde ‘yemek’ eylemi, yalnızca ‘yemek yemek’ eyleminin gösterimsel özelliklerini taşır ve bu aşamadaki anlam uyumsuzluklarının ortaya çıkması metaforlaşmayı engeller (2018). Bu açıdan düşündüğümüzde öncelikle biçim ve anlam arasındaki gösterimsel uyumun gerçekleşmesi gerekir. TİD’den bir örnek verecek olursak:

Görsel 1: TİD’de düşünmek işareti (URL-1)

Meir ve Cohen’in (2018) işaret dillerinde metaforlaşmanın, öncelikle gösterimsel yapıların düzenlenmesiyle başlayan ve biçim–anlam uyumuna dayalı bir süreç olarak ortaya çıktığına ilişkin görüşleri doğrultusunda, TİD’de *düşünmek* işareti de gösterimsel düzlemde zihin ve beyinle kurduğu ilişki sayesinde metaforik anlamların oluşumuna zemin hazırlar. Bu bağlamda, Resim 1.’de gösterimsel olarak kodlanan biçim, metaforlaşma sürecinin ilk aşamasını oluşturmaktadır. İşaretin yönelim işaretleriyle birleşmesi ise bu sürecin ilerleyerek yeni metaforik anlamların türemesini sağlamaktadır. Bu açıdan TİD’de BUNALIM işaretini düşünecek olursak:

Görsel 2: TİD’de bunalım işareti (URL-2).

TİD’de BUNALIM işareti, biçimsel olarak *düşünmek* işaretiyle benzer bir gösterimsel temele dayanır. İşaretin ilk bileşeni olan el hareketi, zihin ve beyin bölgesine yönelerek düşünsel etkinliği simgesel biçimde temsil eder. Bu gösterimsel katman, Meir ve Cohen’in (2018) belirttiği biçim–anlam uyumuna dayalı ilk aşamayı, yani gösterimsellik düzeyini oluşturur. İşarete eklenen aşağı yönelimli ikinci hareket ise, kavramsal olarak olumsuz duygusal durumların “aşağı” yönelimle ilişkilendirildiği yönelim metaforlarıyla (Lakoff ve Johnson 2005) örtüşür. Böylece *bunalım* işareti, düşünme eylemine ilişkin gösterimsel temelin yönelim metaforuyla birleşmesi sonucunda, gösterimsellikten metaforik anlamlandırmaya uzanan bir aşamayı somut biçimde ortaya koyar.

Sonuç olarak, metaforlar yalnızca dilsel birer araç değil, insanın bilişsel sistemini yapılandıran temel zihinsel mekanizmalardır. İşaret dillerinde ise bu bilişsel süreçler, di-

lin doğasından kaynaklanan gösterimsel özelliklerle iç içe ilerler. Dolayısıyla, işaret dillerindeki metaforik oluşumlar, kültürel kodlar ve toplumsal deneyimlerle birlikte değerlendirilmelidir. Bir sonraki bölümde, TİD'in gösterimsel doğası bu kültürel boyut üzerinden incelenecek ve kültürel öğelerin gösterimsellik sürecine nasıl yön verdiği tartışılacaktır.

TİD'de Gösterimsellik ve Kültürel Metaforlar

Konuşma dillerinde sözcükler ve ifade ettikleri kavramlar arasında doğal bir bağlantı bulunmaz. Saussure tarafından ortaya konulan *nedensizlik ilkesi* (arbitrariness) dillerdeki göstergelerin anlamlarıyla doğal veya zorunlu ilişkileri olmadığını ifade eder (1998). Bununla birlikte, yansıma sözcüklerin gönderimde bulunduğu anlamsal kavramlarla belirli bir derecede ilişkisi olduğu da bilinir (Rzayev 2021). Konuşma dillerinde yalnızca yansıma sözcüklerde görülen bu görece nedenlilik ilişkisi, işaret dillerinin temelini oluşturur. İşaret dillerinin gösterimsel doğaları nedeniyle, sözcük ve ifade ettiği kavram arasında farklı yönlerden ilişki bulunur. Sözcük ve karşılık geldiği anlam arasındaki bu ilişki *gösterimsellik* (iconicity) olarak adlandırılır (Aronoff vd. 2005: 301-302). Meir'e göre, gösterimsellik 'bir göstergenin biçimi ve anlamı arasındaki benzerlik ilişkisi' olarak tanımlanabilir (2010: 871). Bir örnekle açıklayacak olursak:

Görsel 3: TİD'de baklava işareti (URL-3)

Yukarıdaki görselde TİD'de baklava işaretinin kodlanması görülmektedir. Örneği incelediğimizde, işaretin oluşumunda, gönderimde bulunduğu baklavanın dış dünyadaki görüntüsünün rol oynadığını görürüz. Ancak gösterimsellik Taub'a göre yalnızca basit bir sözcük-anlam eşleşmesi değildir. Ona göre gösterimsellik, sağır toplumunun ortak değer yargılarından, deneyimlerinden, kültürlerinden ve toplum kendine özgü ilişkilerinin yansıması olarak da ortaya çıkar (Taub 2001: 390). Buna göre, gösterimsellik yalnızca işaret ve göndergesi arasındaki nesnel bir ilişkiyi değil, aynı zamanda zihinsel modellerin somutlaşmış deneyimlerini ve kültürel öğeleri barındırır.

Görsel 4: TİD'de kahve işareti (URL-4) **Görsel 5:** BSL'de kahve işareti (URL-5)

Gösterimsel işaretler ve kültür arasındaki ilişkiyi gösteren yukarıdaki örnekleri incelediğimizde, TİD’de kahve işaretinin doğrudan Türk kahvesi fincanı ve fincan altlığıyla bağdaştırıldığı görülür. Diğer yandan İngiliz İşaret Dilindeyse (BSL) kahve sözcüğünü daha geniş bir kahve bardağıyla ilişkilendirilir. Gösterimselliğin bu yönü yaygın kültürel deneyimleri görsel dilde nasıl aktarılacağını göstermesi açısından önemlidir. Taub’un da belirttiği gibi, bu durum gösterimsel işaretlerin kültürel ve kavramsal çağrışımlarımızla yakından ilişkili olduğunu gösterir (2001: 19). Benzer biçimde farklı araştırmacılar, işaretler ve gösterimsellik arasındaki ilişkinin farklı boyutlarını olduğunu, şekil ve hareket gibi nesneyle ilintili nedenliliğin yanında, metaforik birçok anlam ilişkisinin olduğunu göstermişlerdir (Miles 1988). İşaretleri şekillenmesini etkileyen bu etkenler, tarihi ve kültürel birçok ögeyi bünyesinde barındırır.

İşaret dilleri ayrıca yalnızca dilsel değil, aynı zamanda bedensel ve kültürel performansları da yansıtır. Benzer bir örnek TİD’de ve BSL’de düğün işaretlerinin oluşumu için verilebilir:

Görsel 6: BSL’de düğün işareti (URL-6) **Görsel 7:** TİD’de düğün işareti (URL-7)

Türk kültüründe tef çalma geleneği, özellikle kadınlar tarafından düğün, kına gecesi ve gelin hamamı gibi ritüellerde sürdürülen köklü bir kültürel pratik olarak karşımıza çıkar (Karataş 2023). Bu bedensel ve ritmik gelenek, işaret diline de yansımaktadır. TİD ve BSL’de de düğün anlamına gelen işaretler, bedenin kültürel anlam üretimindeki rolünü inceleyen beden folkloru ve *bedensel gösterimsellik* (embodied iconicity) kavramları açısından dikkat çekici bir karşıtlık sunar. TİD’de kullanılan işaret, tef çalma hareketini simgeler. Bu hareket, düğünlerdeki ritüel performanslara, kadınların eğlenceye katılım biçimlerine ve müziğin bedensel icrasına doğrudan göndermede bulunur. Bu işaret, yalnızca kutlamayı değil, aynı zamanda kadınlara özgü kültürel hafızayı, ritmi ve kolektif bedensel ifadeyi yansıtır. Buna karşılık, BSL’de düğün işareti, parmağa yüzük takma hareketiyle yapılır ve evliliğin sembolik, bireysel ve kurumsal yönünü vurgular. Batı toplumlarında yüzükler, yalnızca bir nesne değil, aynı zamanda evlilik statüsünü bedensel olarak temsil eden bir iletişim aracıdır. Özellikle sol elin yüzük parmağına takılan ve çiftler için eşleşen halkalardan oluşan bu yüzükler, evliliğin sosyal olarak tanınan bir göstergesi haline gelmiştir. Yüzük, Batı kültüründe aşkın ve bağlılığın simgesi olarak işlev görürken, işarete beden daha çok bu nesneyi temsil eden pasif bir taşıyıcıdır. Oysa TİD’deki işaret, ritmik ve performatif bir bedensel hafızanın aktif bir taşıyıcısıdır. Bu iki işaret dili örneği, kültürlerin düğün kavramını nasıl farklı biçimlerde bedenleştirdiğini ve işaret dilinin yalnızca dilsel değil, aynı zamanda kültürel olarak kodlanmış bedensel bir anlatı biçimi olduğunu ortaya koyar. Benzer farklılıklar, kültürel günler, bayramlar ve kutlamaların işaret dillerine kodlanışında da gözlemlenir:

Görsel 8: ASL'de bayram işareti (URL-8)

Görsel 9: TİD'de bayram işareti (URL-9)

TİD'de 'bayram' kavramı, kültürel olarak yerleşmiş bir hürmet göstergesi olan 'el öpme' hareketine dayalı biçimde işaretlenirken, Amerikan İşaret Dili'nde aynı kavramın 'iki elle bayrak sallama' benzeri bir hareketle ifade edilmesi, iki dilde kültürel temsillerin beden yoluyla nasıl farklılaştığını ortaya koyar. TİD'deki işaret, kuşaklar arası saygının ve aile içi toplumsal yapının bir yansıması olarak geleneksel ritüellere doğrudan gönderme yaparken; ASL'deki işaret, daha çok kolektif kutlamaları ve ulusal birlik duygusunu gösterilerini beden üzerinden görselleştirilir. Bu durum, işaret dillerinde kültürel deneyimlerin yalnızca dilsel değil, aynı zamanda görsel olmayan yollarla da nasıl bedenlendiğini göstermesi açısından anlamlıdır.

Bu örnekler, işaret dillerinde gösterimselliğin yalnızca biçim-anlam ilişkisine indirgenemeyeceğini, gösterimselliğin kültürel bağlam ve bedensel deneyimin birleşimiyle oluşan çok katmanlı bir süreci yansıttığını ortaya koyar. Burada beden, sadece bir iletim aracı değil aynı zamanda kültürün belleğini taşıyan ve yeniden biçimlendiren bir mekân olarak işlev görür.

Yukarıda ele aldığımız gösterimsel işaretler kaynak ve hedef alanların haritalandırılması ve eşleştirilmesiyle oluşur. Ancak bu eşleştirme işlemi keyfi değildir ve birçok kısıtlamayı içerir. Araştırmacılara göre yalnızca hedef alana uyumlu kaynak yapılar metaforun oluşumu için kullanılabilir (Lakoff 1990). Meir ve Cohen'in *Çift Haritalandırma Kuralı* açısından düşündüğümüzde, işaret dillerinde metaforların oluşumu için öncelikle biçim-anlam uyuşmasının görülmesi gerekir. Bu açıdan bir örnekle gösterecek olursak:

Görsel 10: TİD'de alın ve kader işareti (URL-10)

TİD’de alın işareti bu çift aşamalı sürecin açık bir örneğini sunar. İşaretin temel biçimi, işaretleyicinin alnını göstermesine dayanır ve bu yönüyle gösterimsel bir yapıdır. Ancak bu gösterimsel biçim, Türk kültüründeki ‘alın yazısı’ kavramıyla ilişkilenerak ‘kader’ anlamında da kullanılmaya başlanır. Böylece, fiziksel bir beden bölgesine gönderme yapan işaret, kültürel olarak yapılandırılmış bir metaforik anlam alanına genişler. Bu durum, Çift Haritalandırma Kısıtlaması çerçevesinde değerlendirilebilir. Söz konusu kurama göre, metaforik anlamın oluşabilmesi için, işaretin önce gösterimsel bir temsiliyet kazanması gerekir. Ardından bu gösterimsel yapı, kültürel veya bilişsel haritalarla ikinci bir anlam düzlemine bağlanır. Dolayısıyla burada, alın işareti sadece bedenin bir bölgesini gösteren doğrudan bir temsil olmanın ötesine geçer. Kültürel bilgi ve inanç sistemleriyle etkileşim içine girerek, kader gibi soyut bir kavramın bedensel bir metafor aracılığıyla kodlanmasına imkân tanır.

Görsel 11: TİD’de allah işareti (URL-11)

Yönelim metaforları, insanın fiziksel deneyimlerine ve kültürel bağlamına dayanarak soyut kavramların uzamsal kavramlarla temsil edilmesini sağlar. Lakoff ve Johnson (2005: 40), bu tür metaforların kültürel ve coğrafi deneyimle şekillendiğini ve ‘yukarı–aşağı, içeri–dışarı, ön–arka’ gibi temel uzamsal karşıtlıklarla kurulduğunu belirtirler. Bu çerçevede, allah işaretinin yukarıya yönelmiş olması, basit bir gösterimselliğin ötesine geçerek belirli bir kültürel değerler sisteminin yansımaları olarak okunabilir. Türk kültüründe ve pek çok başka gelenekte olduğu gibi, ‘iyi olan yukarıdadır’ metaforu oldukça köklüdür. Allah’ın ‘yukarıda’ konumlandırılması, yalnızca fiziksel bir yön tayini değil, aynı zamanda yücelik, kutsallık, erişilmezlik gibi soyut niteliklerin uzamsal temsili olarak işlev görür. Sarı’nın (2016: 214) deyimler üzerinden yaptığı inceleme de bu toplumsal-kültürel yönelimi desteklemektedir: ‘el üstünde tutmak, ayakları yerden kesilmek, küçük düşmek’ gibi ifadeler, yukarının değerli ve olumlu olanla, aşağı yönün ise olumsuzlukla ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, TİD’deki allah işareti yalnızca bir işaret dili göstergesi değil, aynı zamanda bedenin kültürel olarak şekillenmiş bir anlam taşıyıcısıdır. Beden folkloru açısından bu işaret, dinsel bir kavramın bedensel temsili üzerinden kolektif kültürel hafızaya yerleşmiş bir anlatı biçimi olarak değerlendirilebilir. Beden folkloru, bedeni yalnızca bir araç olarak değil, aynı zamanda anlamın üretildiği ve aktarıldığı bir alan olarak kabul eder. Bu yönüyle allah işareti, bireyin inanç sistemiyle olan ilişkisini fiziksel olarak görünür kılar.

Özel Adlarda Metonimi ve Kültürel Öğeler

Özel adlarla ilgilenen bir alan olarak *ad bilimi* (onomastic) filoloji, dilbilimi, kültür tarihi ve halk bilimi gibi birçok alanla doğrudan ilişkilidir. Bu durumun nedenlerinden biri, her toplumda ve kültürde bir kişiye, bir yere veya bir eşyaya ad vermenin içsel bir gereksinim olmasıdır. Supalla, dünya üzerindeki tüm kültürlerin özel isimleri şekillendirme ve kullanma açısından kendine özgü yönler taşıdığını düşünür (1992: 13). İşaret dilleri de özel adları kullanma açısından kendi kültüründen beslenir ve konuşma dillerinden farklı bir sisteme sahiptir. İşaret dillerinde yukarıda da farklı yönleriyle ele aldığımız gösterimsellik ve metonimik sistem, özel adların oluşumunda da özel bir rol oynar. Bu açıdan özel kişi ve yer isimleri, öne çıktığı fiziki veya kültürel bir yönüyle işaret dillerine kodlanır ve bu yön özel adın genelini ifade eder hale gelir. Örneğin TİD’de Adana şehri için kullanılan işareti inceleyecek olursak:

Görsel 12: TİD’de adana işareti (URL-12)

TİD’de adana işaretinin gösterimini incelediğimizde, şehirle özdeşleştirilen ‘pamuk’ bitkisinin toplanmasına gönderimde bulunduğu görülür (Akalın 2022: 420). Burada metonimik olarak şehrin bir özelliği seçilir ve bu özellik geneli ifade eder bir hale gelir. Ancak yer ismindeki bu seçim, yalnızca basit bir gösterimselliğin ürünü değildir. Burada kültürel ve ticari bir ürün, şehrin sembolü olarak görülür ve TİD’in kendi gösterimsel doğasıyla birleşerek bir ad verme biçimi oluşturur. TİD’de özel isimlerin oluşumunda tarihi anlatılar, kişiler ve olaylar da önemli rol oynar:

Görsel 13: TİD’de izmir işareti (URL-13)

Yukarıda da görüleceği üzere, TİD’de İzmir işaretleri ‘silah’ işaretleri ve gösterimine benzemektedir. Bu durumun nedeni, İzmir işgali sırasında, şehirde düşman işgaline karşı ilk direnişi gösteren ve ilk kurşunu attığı düşünülen Gazeteci Hasan Tahsin’dir (Tözluyurt 2021: 30). Tarihi bir anlatı olarak Hasan Tahsin’in tabancası, kültürel bir imge olarak seçilir ve şehrin adı ifade etmek için kullanılır.

Benzer biçimde, tarihi kişiliklerin adları da kültürel ve tarihi farklı anlatılardan beslenir:

Görsel 14: TİD’de Atatürk ve Kasım İşareti (URL-14)

Aslan Demir’e (2010: 5) göre, TİD’de yer alan eski Atatürk işareti, Atatürk’ün karakteristik biçimde kalkık kaşlarına gönderme yapan, dolayısıyla yüzeysel bir fiziksel özelliğin temsilinden doğan metonimik bir işarettir. Bu örnekte, Atatürk’ün kişisel özelliklerinden yalnızca biri seçilerek bütünü temsil sağlanmakta, böylece bireyin kimliği ‘parçanın bütünü temsil etmesi’ ilkesine göre dile yansımaktadır. Zamanla bu işaret kullanım dışı kalsa da aynı biçimsel unsurun Atatürk’ün vefat ettiği ‘Kasım’ ayını temsil etmek üzere yeniden işlev kazandığı görülmektedir. Bu dönüşüm, işaretin yalnızca dilsel değil, aynı zamanda kültürel ve duygusal bir taşıyıcı haline geldiğini gösterir. Bedenin belirli bir parçasına dayalı bu metonimik yapı, hem beden folkloru açısından kolektif hafızada yer eden bir temsili sürdürmekte, hem de bedenlenme kavramı bağlamında kültürel anlamın bedensel jest üzerinden yeniden üretilmesini örnekleemektedir.

Sonuç

Bu çalışma, TİD’deki kültürel metaforların ve gösterimsel işaretlerin oluşumunu, sağır topluluğunun kültürel belleği ve bedensel performansları bağlamında ele alarak, işaret dillerinde anlam üretiminin çok katmanlı doğasını ortaya koymuştur. Bulgular, TİD’in doğal gösterimsel yapısının, yalnızca biçimsel bir özellik değil, kültürel temsillerin ve bilişsel süreçlerin kesişiminde işleyen bir anlam kurucu mekanizma olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, gösterimsellik, beden folkloru ve bedenselleşme kavramlarını bir araya getirerek, işaret dillerinde metaforik düşüncenin bedensel ve kültürel temellerini görünür kılmıştır.

Araştırma sonuçları, Meir ve Cohen’in Çift Haritalandırma Kısıtlaması yaklaşımının TİD bağlamında yeniden yorumlanabileceğini göstermektedir. Bu modele göre, işaretlerdeki metaforik anlam, biçim–anlam eşleşmesinin yalnızca görsel düzlemde değil, kültürel çağrışımlar ve bedensel yönelimlerle birlikte kurulmasıyla ortaya çıkar. Dolayısıyla, TİD’deki metaforlaşma süreci hem bilişsel haritalandırmayı hem de kültürel bedenlenmeyi içeren çift yönlü bir anlamlandırma sistemine dayanır. Bu bulgu, işaret dillerinin

yalnızca görsel temsiller değil, aynı zamanda kültürel beden anlatıları üreten dinamik sistemler olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, TİD'in metaforik yapısını yalnızca dilbilimsel düzeyde değil, folklorik ve kültürel bir performans alanı olarak kavramsallaştırarak özgün bir kuramsal katkı sunmaktadır. İşaret dillerinin gösterimselliği ile bedensel anlatımın keşişiminde gelişen bu yaklaşım, bedensel biliş, beden folkloru ve kuramsal metafor kuramı arasındaki ilişkiyi bütüncül biçimde tartışmaya açmaktadır. Türk İşaret Dili araştırmalarına hem kuramsal hem metodolojik düzeyde yeni bir perspektif kazandırmaktadır.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar % 100.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik komisyon iznine gerek yoktur..

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akalın, Şükrü Halük. "Türk İşaret Dili". *Yeni Türkiye Dergisi-Türkçe Özel Sayısı*. (2013): 1496-1502.
- Akalın, Şükrü Halük. "Türk İşaret Dili Sözcüklerinde Değişmeler". *Geçmişten Günümüze Yazılmayan Türkçe*. (Ed. Şükrü Halük Akalın ve Emine Gürsoy Naskali). İstanbul: Elginkan Vakfı. 2022: 415-421.
- Akalın, Şükrü Halük. *Türk İşaret Dili Tarihi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2023.
- Alsancak, Fatmanur. "Sağır Toplumunun Sosyal Dışlanma Sorunları". *Journal of International Social Research*. 11(58). (2018): 423-430.
- Aronoff, Mark. vd. "The paradox of sign language morphology". *Language*. 81.2 (2005): 301.
- Aslan Demir, Sema. "Sessizliğin dili: Türk işaret diline dair gözlemler". *Bilgi: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. 54. (2010): 1-20.
- Aydoğdu, Bilge Nuran ve Yüksel Müge. "Kimlik ve Kültür Bağlamında İşitme Engellilik ve Sağır". *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi* 10(1). (2020): 51-65.
- Berger, Arthur Asa. *Media and Communication Research Methods*. Kaliforniya Sage Yayınları. 2000.
- Brown, Steven. "What is disability culture?." *Disability studies quarterly*. (2002): 22.2
- Butler, Judith. *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge. 1990.
- Corina, David P. ve Eva Gutierrez. "Embodiment and American Sign Language: Exploring somatic maps and topographic relationships". *Gesture*, 15(3). (2016): 241-260.
- Bucholtz, Mary ve Kira Hall. "Embodied sociolinguistics". *Sociolinguistics: Theoretical Debates* (Ed. Nikolas Coupland). Cambridge University Press. 2016: 173-197.
- Dıkyuva, Hasan vd. *Türk İşaret Dili Dilbilgisi Kitabı*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. 2015.
- Gürçayır, Selcan (2007). *Çağdaş Kentte Beden Folkloru*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Jay, Michelle. "Deaf Culture Essentials". <https://www.startasl.com/deaf-culture/>. 2021.
- Karataş, Yasemin. "Kaysride def çalan kadınlar ve müzikal kimlikleri". *Afyon Kocatepe Üniversitesi Akademik Müzik Araştırmaları Dergisi* 9/17 (2023): 234-255.
- Kemaloğlu, Yusuf Kemal ve Pınar Yaprak Kemaloğlu. "The history of sign language and deaf education in Turkey". *The Turkish Journal of Ear Nose and Throat*. (2012): 65-76.
- Kimmelman, Vadim vd. "On the notion of metaphor in sign languages: Some observations based on Russian Sign Language". *Sign Language & Linguistics*. 20.2 (2017): 157-182.
- Kövecses, Zoltan. *Metaphor: A practical introduction*. Oxford Üniversitesi Yayınları. 2002.
- Lakoff, George. "The invariance hypothesis: Is abstract reason based on image-schemas?" *Cognitive Linguistics* 1. (1990): 39-74
- Lakoff George ve Mark Johnson. *Metaforlar, Hayat, Anlam ve Dil*. çev. Gökhan Yavuz Demir. İstanbul: Paradigma Yay. 2005.
- Meir, Irit. "Iconicity and metaphor: Constraints on metaphorical extension of iconic forms". *Language*, 86.4. (2010): 865-896.
- Meir, Irit ve Ariel Cohen. "Metaphor in sign languages". *Frontiers in psychology*.9. (2018): 1025.
- Miles, Dorothy. *British Sign Language: A Beginner Guide*. 1988.
- Milligan, Amy K. (2018). "Bodylore and dress". *The Oxford handbook of American folklore and folklife studies*. (Ed. Simon J. Bronner), New York: Oxford University Press. 2018: 1-22.
- Oral, Zeynep ve Şükrü Haluk Akalın. "Türk Sağır Kültürünün Tarihsel Kökleri". *Millî Folklor*. 18.143 (2024): 5-15.
- Paales, Liina. "A Hearer's Insight into Deaf Sign Language". *Electronic Journal of Folklore*. 27. (2004): 49-84.
- Padden, Carol ve Tom Humphries. *Inside deaf culture*. Harvard University Press. 2005.

- Russo, Tommaso. "Iconicity and productivity in sign language discourse: An analysis of three LIS discourse registers". *Sign Language Studies*. 4.2. (2004): 164-197.
- Rutherford, Susan. "The culture of American Deaf people". *Sign Language Studies*, 59. (1988): 129-146
- Rzayev, Mirfarid. "Yansıma Sözcükler ve Dilin Nedensizlik İlkesi". *Turkuaz Uluslararası Türk Dünyası Bilimsel Araştırmalar Dergisi* 2.2 (2021): 175-188.
- Sandler, Wendy ve Diane Lilo-Martin. *Sign language and linguistic universals*. Cambridge Üniversitesi. 2006.
- Saussure, Ferdinand D. *Genel Dil Bilim Dersleri*. Çev. Berke Vardar. İstanbul: Multilingual Yayınları. 2001.
- Stamp, Rose vd. "Embodiment of sexuality by Israeli Sign Language signers and hearing Hebrew speakers". *Journal of Sociolinguistics*, 29(1). (2025): 22-43.
- Supalla, Samuel James. *The Book of Name Signs: Naming in American Sign Language*. San Diego, Dawn Sign Yayınları. 1992.
- Taub, Sarah F. *Language from the body: Iconicity and metaphor in American Sign Language*. Cambridge Üniversitesi Yayınları. 2001.
- Tözluyurt, Zeynep. "Türk İşaret Dilinde İkonizm Bağlamında Yer Adları" *Konfrans materyalleri* no.4 (2021).
- Yaprak Kemaloğlu, Pınar. "Sağır ve İlgili Paradigmaların Biyolojik, Politik ve Sosyo-Kültürel İnşası". *Ellerle Konuşmak Türk İşaret Dili Araştırmaları*. (Ed. Engin Arık). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları. 2016: 115-140.
- Young, Katharine. "Beden Folkloru". *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*. (Çev. Serpil Cengiz). (Haz. Gülin Öğüt Eker vd.). Ankara: Milli Folklor Yayınları. 2003: 437-442.
- Wilcox, Phyllis P. *Metaphor in American Sign Language*. Washington, DC: Gallaudet Üniversitesi Yayınları. 2000.
- URL-1: <https://media.spreadthesign.com/video/mp4/11/354677.mp4>. Erişim Tarihi: 08.11.25.
- URL-2: <https://media.spreadthesign.com/video/mp4/11/288361.mp4> Erişim Tarihi: 08.11.25.
- URL-3: <https://orgm.meb.gov.tr/icdep/content/upload/catalogs/turk-isaret-dili-sozlugu-20211219170540.pdf>. Erişim Tarihi: 08.11.25.
- URL-4: <https://media.spreadthesign.com/video/mp4/11/320927.mp4>. Erişim Tarihi: 08.11.25.
- URL-5: <https://media.spreadthesign.com/video/mp4/1/8202.mp4>. Erişim Tarihi: 08.11.25.
- URL-6: <https://media.spreadthesign.com/video/mp4/1/50580.mp4> Erişim Tarihi: 08.11.25.
- URL-7: <https://media.spreadthesign.com/video/mp4/11/12537.mp4> Erişim Tarihi: 08.11.25.
- URL-8: <https://media.spreadthesign.com/video/mp4/13/485625.mp4> Erişim Tarihi: 08.11.25.
- URL-9: <https://media.spreadthesign.com/video/mp4/11/288269.mp4> Erişim Tarihi: 08.11.25.
- URL-10: <https://media.spreadthesign.com/video/mp4/11/286094.mp4>. Erişim Tarihi: 08.11.25.
- URL-11: <https://media.spreadthesign.com/video/mp4/11/138204.mp4>. Erişim Tarihi: 08.11.25.
- URL-12: <https://media.spreadthesign.com/video/mp4/11/436819.mp4>. Erişim Tarihi: 08.11.25.
- URL-13: <https://media.spreadthesign.com/video/mp4/11/436965.mp4>. Erişim Tarihi: 08.11.25.
- URL-14: <https://media.spreadthesign.com/video/mp4/11/358701.mp4>. Erişim Tarihi: 08.11.25.